

The background features a dark blue gradient with several overlapping circular patterns. Some are solid lines, some are dashed, and some have arrows indicating a clockwise direction. A large circular scale is visible on the left side, with numerical markings from 40 to 260 in increments of 10. The text is positioned on the right side of the image.

ΜΑΘΗΜΑ 10
Α. ΒΕΡΓΕΤΗ, 2009

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΣΕ ΚΡΙΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΠΟΣ

**ΚΕΦΑΛΑΙΑ 6-8: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 2-
ΑΡΧΙΚΗ-ΤΕΛΙΚΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ**

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

• 2η περίπτωση

• Η κα Καλλιρρόη, μία 53χρονη γυναίκα, απευθύνθηκε στη Δ/νση Κοινωνικής Πρόνοιας σε κατάσταση απογνώσης και ζήτησε οικονομική βοήθεια, προκειμένου να πάρει κοντά της τον τετραχρονο εγγονό της, που φιλοξενείται σε ίδρυμα τον τελευταίο χρόνο. Η ίδια έχει αναλάβει με εισαγγελική εντολή την επιμέλειά του. Είναι ανεργνη, αφοτου εγκατέλειψε την πολυετή εργασία της, πριν ένα χρόνο, επειδή ο γιος της (37 χρόνων) υποτροπιάσε στα γαρκωτικά. Το μψος του εισοδημάτος της είναι 200 € τον μήνα (επίδομα ανεργίας), ενώ το υψος του ενοικίου είναι 240 €.

• Με τον γιο της και πατέρα του εγγονού της έχει διακόψει κάθε επαφή επειδή πιστεύει ότι δεν μπορεί να τον βοηθήσει. Με τη νύφη της, επίσης, μητέρα του εγγονού της, δεν έχει επαφή εδώ και δύο χρόνια (έχει χάσει τα ίχνη της) και την κατηγορεί για εγκατάλειψη του παιδιού της. Η ίδια έμεινε χήρα σε μικρή ηλικία και δεν έκανε δεύτερο γάμο. Από την οικογένεια καταγωγής της έχει μία αδελφή με την οποία διατηρεί σχετικά καλή σχέση. Οι φιλικοί δεσμοί της κας Καλλιρρόης έχουν διακοπεί λόγω της ντροπής που νιώθει για την ουσιοεξάρτηση του γιού της και τη φιλοξενία του εγγονού της σε ίδρυμα.

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Εστίαση στην κατάσταση κρίσης

Στη 2η περίπτωση, οι ικανότητες του ατόμου να αντιμετωπίσει το πρόβλημά του έχουν ανασταλεί σε μεγάλο βαθμό από πολλαπλούς και χρόνιους στρεσογόνους παράγοντες και από τα επείγοντα αιτήματα της πραγματικότητας: ο εγγονός σε ίδρυμα με πρόβλημα υγείας και η ανεπαρκής φροντίδα από το προσωπικό του ιδρύματος, το χρόνιο και οξύ οικονομικό πρόβλημα, η ανεργία, η αποκοπή από την κοινωνική υποστήριξη κ.ά. *«Στο ίδρυμα προχθές το βράδυ τού έδωσαν λάθος φάρμακο. Όταν ιδρώνει δεν τον αλλάζουν ρούχα, γι' αυτό κάνει συχνές κρίσεις άσθματος, κάθε εβδομάδα τον τρέχω στο Νοσοκομείο, θέλω να το πάρω από εκεί μέσα (κλαίει)... ο πατέρας του δεν το ξέρει ότι είναι στο ίδρυμα, Πώς θα ζήσουμε με 200 €; Ποιος με παίρνει στη δουλειά στα 52 μου; Και αν βρω δουλειά θα μπορέσω να την κρατήσω αφού ο μικρός με χρειάζεται συνέχεια, δεν έχω κανέναν για βοήθεια, έχω ξεκόψει από όλους, ντρέπομαι να με ρωτάνε για τον γιο του γιου μου, τι να λέω; Δεν ξέρω, θα κάνω ό,τι μου πείτε εσείς».*

Στρεσογόνοι παράγοντες και αντιδράσεις των ατόμων

Μία άλλη αλυσίδα στρεσογόνων γεγονότων αφορούσε στην απώλεια εργασίας λόγω υποτροπής του τριανταεξάχρονου γιου στην ουσιοεξάρτηση, στην εισαγγελική ανάληψη της επιμέλειας του τρίχρονου εγγονού από τη γιαγιά και στην εισαγωγή του σε ίδρυμα, στην εμφάνιση συχνών κρίσεων άσθματος του εγγονού κ.ά. (περίπτωση 2η).

Ο θάνατος του πατέρα στη μετεφηβική ηλικία (περίπτωση 2η). Ενώ το νέο άτομο παλεύει με το αναπτυξιακό έργο της αυτονόμησης από τον γονιό του, συγχρόνως επιφορτίζεται με μία τόσο άκαιρη και σημαντική απώλεια.

Στρεσογόνοι παράγοντες έναρξης της κρίσης/ευάλωτο στάδιο.

Αλυσίδα πρόσφατων παραγόντων/ διάρκεια μερικές εβδομάδες έως δύο μήνες	Αλυσίδα παραγόντων με έναρξη πριν ένα χρόνο	Αλυσίδα παραγόντων με έναρξη πριν δύο χρόνια	Αναπτυξιακοί παράγοντες	Χρόνιοι παράγοντες
	<ul style="list-style-type: none">Υποτροπή 36χρονου γιου στη χρήση ναρκωτικώνΑπώλεια εργασίας μητέραςΕπιμέλεια του 4χρονου εγγονού σε ίδρυμαΚρίσεις άσθματος εγγονούΑνεπάρκεια εισοδήματος	<ul style="list-style-type: none">Χωρισμός γονέων του εγγονούΕγκατάλειψη 4χρονου εγγονού από μητέρα	<ul style="list-style-type: none">Μέση ηλικία	<ul style="list-style-type: none">Μονογονεϊκή θέση/πρόωρη χηρεία της γιαγιάς

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Εκλυτικοί παράγοντες και αντιδράσεις των ατόμων

• «**Θα το πω και αυτό...**», λέει χαρακτηριστικά η κα Καλλιρρόη, «**αυτές τις ημέρες των εορτών ενώ πήγαινα στο φαρμακείο με τον Άρη είδα ευτυχώς από μακριά τον πατέρα του... (κλαίει) ήταν πετσά και κόκαλο... Τρέμοντάς... δεν ξέρω πώς κρατήθηκα... αλλά ξά κατεύθυνση, δεν θα το άντεχα να δει ο μικρός τον πατέρα του έτσι... ζωντανό νεκρό».**

• Η μητέρα αυτή αντιλαμβάνεται την αδυναμία του «σκελετωμένου» γιου της σαν μία άμεση απειλή για τη ζωή του, και συγκλονίζεται από αισθήματα μεγάλου πόνου αλλά και προσωπικής ματαίωσης στον γονεϊκό της ρόλο. Αλλάζει όρομο θέλοντας να προστατεύσει το μικρό παιδί από την οδυνηρή αναγνώριση του σκελετωμένου πατέρα, που πιστεύει ότι θα τον επηρεάσει αρνητικά, θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι ασυνείδητα η γυναίκα αυτή επιχειρεί μία επανορθωση. Μέσω του εγγονού της επιζητεί να επανορθώσει για πιθανή δική της ευθύνη στην ομσιοεξάρτηση του γιου και να ανταποκριθεί με επάρκεια στον γονεϊκό της ρόλο, που αποτελεί για την ίδια τον πιο σημαντικό σκοπό της ζωής της.

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Εκλυτικοί παράγοντες και αντιδράσεις των ατόμων

- **««Βοηθήστε με, αυτό το παιδί είναι η ζωή μου... θέλω να το πάρω από το ίδρυμα».**
- Ένα εκλυτικό γεγονός εξαντλεί τις δεξιότητες προσαρμογής/πόρους αντιμετώπισης του ατόμου:
- **«Μετά από το επεισόδιο με τον γιο μου, για δύο εβδομάδες περίπου τα είχα χαμένα. Καθόμουν με τις ώρες μπροστά στην τηλεόραση... δεν ήξερα τι να κάνω».**
- Παράλληλα, το ενεργοποιεί προς αναζήτηση λύσης:
- **«Για καλή μου τύχη, σε μία εκπομπή άκουσα κάποιον να λέει ότι το Υπουργείο Πρόνοιας βοηθάει τις οικογένειες που βρίσκονται σε πολύ δύσκολη κατάσταση. Τότε βγήκα στον δρόμο και πήρα το λεωφορείο χωρίς να ξέρω πού πηγαίνω. Κατέβηκα στο Συντάγμα και ρώτησα τον τροχονόμο για το Υπουργείο Πρόνοιας. Αυτός με έστειλε στο Κέντρο Πληροφόρησης και από εκεί μου είπαν να έρθω σε εσάς»**

Στρεσογόνοι και εκλυτικοί παράγοντες κρίσης

Στρεσογόνοι

Αλυσίδα παραγόντων με έναρξη πριν 1 χρόνο:

Υποτροπή 36χρονου γιου στη χρήση ναρκωτικών, επιμέλεια του 3χρονου εγγονού, εισαγωγή εγγονού σε ίδρυμα, συχνές κρίσεις άσθματος εγγονού, απώλεια εργασίας-ανεργία, ανεπάρκεια εισοδήματος

Παράγοντες με έναρξη πριν 2 χρόνια:

Χωρισμός γονέων του εγγονού, εγκατάλειψη του 2χρονου εγγονού από τη μητέρα

Αναπτυξιακός: Μέση ηλικία/53 χρονών

Εκλυτικός

Η θέα/εικόνα σκελετωμένου γιου και πατέρα λόγω ουσιοεξάρτησης

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

A) Προβλήματα κοινωνικής λειτουργικότητας

- Στη 2η περίπτωση (πίνακα 6.4) μία 52χρονη γυναίκα, η οποία έχει αναλάβει την επιμέλεια του τετράχρονου εγγονού της, αδυνατεί να εκπληρώσει τον ρόλο της με επάρκεια. Ο μικρός εγγονός της μένει σε ίδρυμα επί ένα χρόνο και παρουσιάζει συχνές κρίσεις βρογχικού άσθματος και προβλήματα συμπεριφοράς. Η γυναίκα αυτή εκφράζει απόγνωση και ντροπή για την παραμονή του παιδιού στο ίδρυμα, **«δεν ξέρω τι να κάνω... ντρέπομαι που τον αφήνω εκεί...»**, και κατηγορεί το προσωπικό του ιδρύματος για πλημμελή φροντίδα. Παρότι είναι ικανή να έχει την πλήρη φροντίδα και ευθύνη του εγγονού της, αδυνατεί να λειτουργήσει αυτόνομα και να κάνει αυτό που θέλει, να πάρει το παιδί από το ίδρυμα. Χαρακτηριστικά λέει: **«πέστε μου τι να κάνω και θα το κάνω»**.
- Η παρέμβαση στοχεύει στο να κατανοήσει η γυναίκα αυτή την κρίση που βιώνει στον ρόλο της γιαγιάς, ως υποκατάστατο του γονιού, με την απομάκρυνση του παιδιού από κοντά της, και να ενεργοποιηθεί για να αναλάβει την πλήρη φροντίδα του εγγονού της (να διακόψει άμεσα την παραμονή του μικρού στο ίδρυμα).
- Το ίδιο άτομο στον ρόλο της μητέρας ενός ενήλικα γιου, χρόνιου χρήστη ναρκωτικών ουσιών, παρουσιάζει απομόνωση εδώ και ένα χρόνο. Έχει διακόψει κάθε επαφή με τον «άρρωστο» γιο της λόγω αδυναμίας της να τον βοηθήσει. Αυτό της δημιουργεί έντονα αισθήματα δυσφορίας και θλίψης. Η πρόσφατη θεία της σωματικής εξαθλίωσης του γιου της λειτούργησε ως εκλυτικός παράγοντας μιας νέας κρίσης -«απειλή θανάτου»- και την ενεργοποίησε να ζητήσει βοήθεια για να πάρει τον εγγονό της από το ίδρυμα. Η παρέμβαση στοχεύει στο να διευκολύνει τη γυναίκα να εκφράσει τα συναισθήματά της για την πρόσφατη κατάσταση του γιου και να την ευαισθητοποιήσει να απευθυνθεί σε ειδικό θεραπευτικό πρόγραμμα (γονέων εξαρτημένων ατόμων).

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Στον ρόλο της πεθεράς η γυναίκα αυτή έχει επίσης απομονωθεί από τη νύφη, τη μητέρα του εγγονού της, για την οποία δεν γνωρίζει που βρίσκεται τα τελευταία δυόμισι χρόνια. Τρέφει υπερβολικό θυμό γι' αυτήν επειδή τη θεωρεί υπεύθυνη για την «αρρώστια» του γιου της: *«Αυτή τον κατέστρεψε... εξαιτίας της ξανακύλησε... ενώ ήξερε το πρόβλημα τον παράτησε, δεν τον αγαπούσε...»*, και συγχρόνως φοβάται μήπως επανεμφανιστεί και απαγάγει το παιδί. Το θεωρεί ανώφελο να προσπαθήσει να εντοπίσει πού βρίσκεται και συγχρόνως: *«φοβάμαι μία συνάντηση μαζί της μήπως παραφερθώ»*.
- Η παρέμβαση στοχεύει στη διαχείριση και στον μετριασμό του θυμού καθώς και στη συσχέτισή του με τους λανθασμένους τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος που είχε υιοθετήσει η γυναίκα αυτή στο παρελθόν και οι οποίοι την οδήγησαν στην κρίση.
- Επομένως, η εν λόγω γυναίκα δυσλειτουργεί πλήρως στους ανωτέρω οικογενειακούς ρόλους λόγω των άλυτων προβλημάτων της -εγγονός στο ίδρυμα, γιος χρήστης ουσιών, νύφη απύσχα- ενώ η ικανότητά της να αντεπεξέλθει με τα προβλήματα αυτά είναι ανεπαρκής. Η γυναίκα υιοθετεί μηχανισμούς αποφυγής, απόρριψης και απομακρύνεται-κρύβεται από τα στρεσογόνα γεγονότα. Στη συνέχεια, αισθάνεται μεγάλη ενοχή που επιτείνει την επιθετικότητά της (κατηγορεί τους άλλους), η αυτοεκτίμησή της μειώνεται και σε επίπεδο συμπεριφοράς η ικανότητά της προς επίλυση των προβλημάτων σχεδόν ακινητοποιείται.
- Ειδικότερα, στερείται «δυνάμεων του εγώ», όπως η αυτόνομη δράση, ο έλεγχος των παρορμήσεων, η αυτοεκτίμηση και η αυτογνωσία. Έχει καλή διανοητική ικανότητα και πριν την παρούσα κρίση (η οποία άρχισε πριν ένα χρόνο με την υποτροπή του γιου στη χρήση ναρκωτικών ουσιών και την εισαγωγή του παιδιού στο ίδρυμα), η γυναίκα λειτουργούσε με επάρκεια σε οικογενειακό, εργασιακό επίπεδο καθώς και στο φιλικό της δίκτυο.

Προβλήματα κοινωνικής λειτουργικότητας

Οικογενειακοί ρόλοι	Τύποι	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Προσαρμογή/ Αντιμετώπιση	Παρέμβαση σε κρίση/στόχοι
Πρόβλημα στο ρόλο της γιαγιάς ως υποκατάστατο των γονιών	Υπευθυνότητας	Υψηλή	1 έτος	Ανεπαρκής	Επίγνωση του προβλήματος
Πρόβλημα στο ρόλο της μητέρας	Απομόνωσης/ Αποκοπής	Υψηλή	1 έτος	Ανεπαρκής	Έκφραση συναισθημάτων αδυναμίας
Πρόβλημα στο ρόλο της πεθεράς	Απομόνωσης	Υψηλή	Άνω των δύο ετών	Ανεπαρκής	Συνειδητοποίηση του θυμού

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- **Ρόλοι απασχόλησης**

- Στην 2η περίπτωση, η 52χρονη γυναίκα βιώνει κρίση λόγω υποτροπής του γιου της στα ναρκωτικά με αποτέλεσμα να εγκαταλείψει την πολυετή εργασία της και να μείνει άνεργη.

- **Ανεπάρκεια οικονομικών πόρων**

- **«...Ντρέπομαι που αφήνω τον εγγονό μου στο ίδρυμα, ο πατέρας του δεν το ξέρει, αλλά με 200 € πώς να τον ζήσω; Πάω να τρελαθώ (κλαίει)» (περίπτωση 2η).**

- Η ανεργία, η ανεπάρκεια επιδόματος ανεργίας, το χαμηλό επίπεδο επαγγελματικών δεξιοτήτων, η ηλικία των 52 χρόνων, η ανεπαρκής οικονομική βοήθεια από το συγγενικό περιβάλλον, η έλλειψη υποστήριξης από κοινωνικές υπηρεσίες για επανασυνδέση με την αγορά εργασίας (περίπτωση 2η).

Προβλήματα κοινωνικής λειτουργικότητας

Επαγγελματικοί ρόλοι	Τύποι	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Προσαρμογή/ Αντιμετώπιση	Παρέμβαση σε κρίση/Στόχοι
Πρόβλημα στο ρόλο της μισθωτής εργασίας	Απώλειας	Υψηλή	1 έτος	Ανεπαρκής	Υποστήριξη επανασύνδεσης με εργασία & Παραπομπή σε ΣΥ/ΟΑΕΔ

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Έλλειψη ασφάλισης

«Δουλεύω από το 1976 και έχω ασφάλεια ΙΚΑ. Τον τελευταίο χρόνο είμαι στο ταμείο ανεργίας, δεν είχα ποτέ βιβλιάριο υγείας, ελάχιστες φορές στη ζωή μου έχω αρρωστήσει. Για τον εγγονό μου που τον πάω συχνά στα Νοσοκομεία Παίδων λέω ότι μένει στο ίδρυμα και δεν μου ζητούν να πληρώσω, δεν μου είπε κανείς ότι χρειάζεται να έχει βιβλιάριο υγείας. Τώρα για να εξεταστεί η αίτησή μου στο πρόγραμμα αναδοχών πρέπει να υποβάλω αποτελέσματα πολλών ιατρικών εξετάσεων. Επίσης από τον παιδικό σταθμό για την εγγραφή του εγγονού μου μου ζητούν μερικές ιατρικές εξετάσεις. Αγχώνομαι πάρα πολύ όταν σκέπτομαι το τρέξιμο που χρειάζεται στα γραφεία του ΙΚΑ για να εκδοθούν τα βιβλιάρια και φοβάμαι, θα με καθυστερήσουν, δεν θα προλάβω να έχω τα αποτελέσματα των εξετάσεων μέχρι το τέλος του μήνα»

- Η γυναίκα αυτή, αν και εργάζεται τουλάχιστον 25 χρόνια, δεν διεκδίκησε ποτέ τα δικαιώματά της από τον ασφαλιστικό της φορέα.

- Έλλειψη Στέγης

Η ανεπάρκεια οικονομικών πόρων για κάλυψη βασικών αναγκών και η ανεργία είναι χαρακτηριστική.

Προβλήματα στο Σύστημα Οικονομία/Βασικές Ανάγκες

	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Παρέμβαση/Στόχοι
Ανεργία	Υψηλή	1 χρόνος	Ένταξη στο πρόγραμμα ΠΑ/ΣΥ ΟΑΕΔ
Ανεπάρκεια πόρων για κάλυψη βασικών αναγκών	Πολύ υψηλή	1 έτος	Χορήγηση έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης από 3 ιδιωτικά προγράμματα

Προβλήματα στο Σύστημα Υγείας και Κοινωνικών Υπηρεσιών

	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Παρέμβαση/Στόχοι
Ασφάλιση Υγείας	Πολύ υψηλή	Χρόνια	Άμεση έκδοση βιβλιαρίων υγείας ΙΚΑ Άμεσος ιατρικός έλεγχος των δύο μελών της οικογένειας και διασφάλιση για μελλοντικές ανάγκες υγείας
Έλλειψη σύνδεσης της οικογένειας με απαραίτητους πόρους ή απουσία παρέμβασης σε κατάσταση κρίσης	Πολύ υψηλή	1 χρόνος	Άμεση επιστροφή του παιδιού στο φυσικό του περιβάλλον με ταυτόχρονη στήριξη της οικογένειας του με απαραίτητους πόρους: παιδικός σταθμός, οικονομική βοήθεια, βιβλιάρια υγείας Παραπομπή της γιαγιάς σε πρόγραμμα συγγενικής αναδοχής σε ΚΠΑ/ΟΑΕΔ και σε κοινωνική υποστήριξη.

Προβλήματα στο σύστημα συγγενικής υποστήριξης

	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Παρέμβαση/Στόχοι
συγγενικό και άτυπο κοινωνικό δίκτυο: ανεπάρκεια κάλυψης αναγκών της οικογένειας	Υψηλή	Ένα έτος	Διεύρυνση κοινωνικού δικτύου: επιλογή μιας οικογένειας για τη βάφτιση του 4χρονου αγοριού της οικογένειας

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράγοντες ψυχικής-σωματικής υγείας

• Το τετράχρονο αγοράκι στη 2η περίπτωση αποζητούσε συχνά τον πατέρα του, ο οποίος όντας χρόνιος χρήστης ναρκωτικών το έχει εγκαταλείψει. Η γιαγιά, η οποία υποκαθιστά τη μητέρα και τον πατέρα, χρειάστηκε ειδική καθοδήγηση και υποστήριξη για να αντιμετωπίσει κατάλληλα το ζήτημα της απώλειας των γονέων του μικρού παιδιού. Το πρόβλημα της απώλειας των γονιών είχε προηγηθεί της πρόσφατης κρίσης, είναι μακροχρόνιο, συνέπεσε με τα πρώιμα στάδια εξέλιξης του παιδιού και χρειάζεται εκτίμηση και αντιμετώπιση από Μονάδα ψυχικής υγείας παιδών, μετά την ολοκλήρωση της βραχείας παρέμβασης σε κρίση.

• Στη 2η περίπτωση, το τετράχρονο αγόρι παρουσιάζει εδώ και ένα χρόνο συχνές κρίσεις βρογχικού άσθματος, οι οποίες συμπίπτουν με την εβδομαδιαία απομάκρυνσή του από το σπίτι του και την παραμονή του στο ίδρυμα. Ο μικρός έχει συχνή ιατρική παρακολούθηση στα δύο Νοσοκομεία Παιδών της Αθήνας. Φαίνεται ότι η ιδρυματική ζωή «εμπλουτίζεται» από τη νοσοκομειακή φροντίδα. Η υψηλή συσχέτιση της συχνότητας εισαγωγών στο Νοσοκομείο με τον χρόνο (ημέρες) συνεχούς παραμονής του στο ίδρυμα, οδήγησε στο συμπέρασμα ότι οι κρίσεις του μικρού οφείλονται στην παραμονή του στο ίδρυμα. Ο στόχος της παρέμβασης είναι η άμεση έξοδος του παιδιού από το ίδρυμα γιατί εκτιμάται ότι το αίτιο του σωματικού προβλήματος είναι ψυχοκοινωνικό (το άγχος αποχωρισμού του παιδιού από τη γιαγιά του).

Προβλήματα ψυχικής και σωματικής υγείας

	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Παρέμβαση/Στόχοι
Επιδείξεις ψυχικής υγείας παιδιού λόγω εγκατάλειψης και από τους δύο γονείς, με κατάχρηση ουσιών- και δυσκοιλιότητας, επιπλοκή συμπτωμάτων	Υψηλή	1-2 χρόνια	Αξιολόγηση της ψυχικής του υγείας σε Ειδική Μονάδα ψυχικής υγείας
Επιδείξεις βρογχικού άσθματος σε 4χρονο παιδί	Υψηλή	Ένας χρόνος και η παραμονή του σε ίδρυμα	Εξιτήριο του παιδιού από το ίδρυμα και επιστροφή του στο σπίτι

Ιεράρχηση στόχων επίλυσης των προβλημάτων της κρίσης

Στρεσογόνοι παράγοντες	Ψυχοκοινωνικοί στόχοι	Υλικοί/Ρυθμιστικοί στόχοι
Ανεπάρκεια εισοδήματος	Διαχείριση άγχους	Εξασφάλιση έκτακτης οικονομικής βοήθειας
Παραμονή παιδιού σε ίδρυμα με αυξημένη ανάγκη ιατρική	Έκφραση συναισθημάτων απόγνωσης & ενίσχυση ικανοτήτων	1. Επιστροφή του παιδιού στο σπίτι του
Ανεργία	Διαχείριση άγχους	2. Ένταξη σε Παιδικό Σταθμό
Έλλειψη ασφάλισης	Διαχείριση άγχους	3. Αίτηση σε πρόγραμμα συγγενικής αναδοχής
Ενήλικας γιος χρήστης ουσιών	Έκφραση συναισθημάτων αδυναμίας	4. Διεύρυνση του άτυπου δικτύου της οικογένειας/βάφτιση
Εγκατάλειψη μικρού εγγονού από τη μητέρα	Έκφραση θυμού	Ένταξη σε Πρόγραμμα ΣΥ του ΟΑΕΔ Έκδοση βιβλιαρίων υγείας/ΙΚΑ

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Τεχνική της προσεκτικής παρακολούθησης

Στη 2η περίπτωση, η κοινωνική λειτουργός ακούει προσεκτικά και ενθαρρύνει την κα Καλλιρρόη να εκφράσει το άγχος της για τις ασθματικές κρίσεις του εγγονού της και την αμφιθυμία της για το προσωπικό του ιδρύματος, την αδυναμία της να επιλύσει το οικονομικό της πρόβλημα, τα αντιχρουόμενα αισθήματά της προς τον γιο της και τον θυμό της προς τη νύφη της. Αντιλαμβάνεται ότι πρόκειται για μία έξυπνη και ικανή γυναίκα, η οποία ενδιαφέρεται για τον εγγονό της και είναι σε θέση να λειτουργήσει ως ένα καλό υποκατάστατο γονιού.

Επίσης εντοπίζει μία παραίτηση της ίδιας από ζωτικούς ρόλους (της εργαζόμενης, και εν μέρει του γονεϊκού ρόλου απέναντι στον εγγονό της), που την αποδυναμώνει με το πέρασμα του χρόνου, εξαιτίας της υποτροπής του γιου της στην ουσιοεξάρτηση και της εξαρτητικής συμπεριφοράς από το ίδρυμα που επί ένα χρόνο έχει αγαπύξει, και ίσως μιας νέου τύπου εξάρτησης που τώρα επιζητεί από την Κοινωνική Πρόνοια, προκειμένου να λάβει οικονομική βοήθεια για να πάρει το παιδί από το ίδρυμα, ή οποία άλλη διευκόλυνση. Καταλήγει να την υποστηρίξει για να ανακτήσει τη χαμένη οικονομική και κοινωνική της αυτονομία.

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράδειγμα διερεύνησης τρόπων αντιμετώπισης προβλημάτων στο παρελθόν (δεύτερη συνεδρία)

- **Κ.Λ.: «Κα Καλλιρρόη, πώς είχατε αντιδράσει όταν καταλάβατε ότι ο γιος σας είχε ξαναρχίσει τα ναρκωτικά;»**
- **Ε.: «Δεν θέλω να θυμάμαι πόσο υπέφερα (κλαίει)... δεν άντεχα να τον βλέπω και εγκατέλειψα το σπίτι μου... έμεινα στην αδελφή μου... παράτησα τη δουλειά μου... πήρα την επιμέλεια του εγγονού μου και τον πήγα στο ίδρυμα, δεν γινόταν να μένουμε και οι δύο στην αδελφή μου».**
- **Κ.Λ.: «17ώς τα καταφέρατε με την κατάσταση του γιου σας, ζητήσατε μήπως κάποια ειδική βοήθεια;»**
- **Ε.: «Ναι, συμμετείχα δύο φορές σε ομάδες γονέων στον συμβουλευτικό σταθμό του "18 άνω" και εκεί κατάλαβα τα λάθη που έκανα με τον γιο μου».**
- **Κ.Α.: «Και μετά τι κάνατε;»**
- **Ε.: «Σταμάτησα να πηγαίνω σε αυτές τις ομάδες... δεν άντεχα αυτά που άκουγα».**
- **Κ.Α.: «Για το οικονομικό σας πρόβλημα τι κάνατε;»**
- **Ε.: «Δεν έχω κανέναν να με βοηθήσει με τον μικρό, κάθε εβδομάδα σχεδόν αρρωσταίνει, παθαίνει κρίσεις βρογχικού άσθματος, με καλούν από το ίδρυμα και τον τρέχω στο Νοσοκομείο, μετά τον κρατάω σπίτι, ποιος με παίρνει για δουλειά έτσι;»**

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Το παράδειγμα αυτό δείχνει ότι το άτομο αντέδρασε αρχικά με δυσλειτουργικό τρόπο στην αντιμετώπιση του προβλήματος της ουσιοεξάρτησης του γιου: εγκατέλειψε το σπίτι, τη δουλειά του και έτσι οδηγήθηκε σε κρίση.
- Στη συνέχεια, δοκίμασε κάποιους βοηθητικούς τρόπους αντιμετώπισης, όπως τη σύντομη συμβουλευτική βοήθεια για την οριοθέτηση του ουσιοεξαρτημένου γιου και την ανάληψη της επιμέλειας του εγγονου, αλλά δεν τους υιοθέτησε.
- Η διατήρηση δυσλειτουργικών συμπεριφορών αντιμετώπισης (ανεργία και παραμονή του εγγονου στο ίδρυμα) συνέβαλε στην καθήλωση της γυναίκας αυτής σε μία κατάσταση χρόνιας κρίσης.

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Τεχνικής της Αποσαφήνισης (πρώτη συνεδρία)

- **Ε.:** «Έχω λίγες ελπίδες ότι μπορώ να βρω δουλειά. Ποιος θα με πάρει εμένα έτσι όπως είμαι, με ένα παιδί μικρό, χωρίς βοήθεια από πουθενά, τι θα κάνω όταν ο μικρός αρρώσταίνει;»
- **Κ.Λ.:** «Κα Καλλιρρόη, καταλαβαίνω πώς νιώθετε αυτή τη στιγμή. Ωστόσο, το χρηματικό ποσό της έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης που δικαιούστε καλύπτει μόνο ένα πολύ μικρό μέρος των βασικών εξόδων σας. Επίσης, το επίδομα αναδοχής, το οποίο μάλλον θα σας εγκριθεί μετά από μερικούς μήνες, δεν θα καλύπτει όλα τα έξοδα του παιδιού. Επομένως η δική σας εργασία είναι απαραίτητη για να μπορέσετε να καλύψετε τα βασικά σας έξοδα».
- **Με τη διευκρινιστική παρέμβαση η κοινωνική λειτουργός αποβλέπει στο να αποκτήσει η γυναίκα αυτή μια σαφή αντίληψη για τις συνέπειες των επιλογών της.**

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 2ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Τεχνική της Δέσμευσης (δεύτερη συνεδρία)

Κ.Λ.: «Κα Καλλιρρόη, θα δουλέψουμε από κοινού εντατικά για δύο περίπου μήνες, προκειμένου να καταφέρετε αυτά που θέλετε: να πάρετε τον εγγονό σας από το ίδρυμα και να έχετε χρήματα για τή απαραίτητα. Εγώ θα εισηγηθώ για τα εξής: να σας δοθεί έκτακτη οικονομική βοήθεια από το δημόσιο και από δύο άλλα ιδιωτικά προγράμματα, να δεχθούν τον εγγονό σας σε δημοτικό παιδικό σταθμό στη γειτονιά σας, να δεχθούν εσάς στο πρόγραμμα ΣΥ του ΟΑΕΔ για να βρείτε δουλειά, και επίσης θα συνεργαστώ με τη συνάδελφο του ιδρυματος για την έξοδο του εγγονός σας».

- **Ε.:** «Δεν θέλω να σας χάσω ποτέ...»
- **Κ.Λ.:** «θα είμαι κοντά σας, όσο με χρειάζεστε τόσο πολύ».

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Αλλαγή γνωστικής αντίληψης

Η προώθηση μιας ρεαλιστικής αντίληψης για το πρόβλημα της κρίσης ήταν εμφανής στη 2η περίπτωση. Ενδεικτικό είναι το αποσπάσμα από τη σχετική συνεδρία

Ε.: «Κάθε Παρασκευή μεσημέρι παίρνω τον Άρη από το ίδρυμα και είμαστε μαζί μέχρι τη Δευτέρα το πρωί που τον αφήνω πάλι στο ίδρυμα. Τελευταία παθαίνει κρίση άσθματος σχεδόν κάθε εβδομάδα. Όταν γίνεται αυτό με καλούν και τονηγαίνω στο Νοσοκομείο και εν συνεχεία τον κρατάω στο σπίτι έως ότου γίνει καλά. Συγγνώμη που θα το πω, στο ίδρυμα δεν ενδιαφέρονται, όταν ιδρώνει δεν του αλλάζουν ρούχα, ξεχνουν το φάρμακό του, προχθές του έδωσαν το φάρμακο ενός άλλου παιδιού»

Κ.Λ.: «Κα Καλλιρρόη, απ' ό,τι λέτε, σχεδόν τον μισό χρόνο ο εγγονός σας ζει μαζί σας. Όταν είναι μακριά σας αρρωσταίνει συχνά με αποτέλεσμα να ταλαιπωρείστε πάρα πολύ και οι δυο σας. Τι όφελος είχατε από την παραμονή του εγγόνου σας στο ίδρυμα εδώ και ένα χρόνο;

Ε.: «Τον πήγα στο ίδρυμα για να δουλέψω, αλλά όταν είναι εκεί κάνει συχνά κρίσεις άσθματος και πρέπει να είμαι κοντά του».

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Κ.Λ.: «Ο εγγονός σας όταν είναι μαζί σας αρρωσταίνει από άσθμα;»

Ε.: «Όχι ποτέ, βρογχικό άσθμα έπαθε για πρώτη φορά ένα μήνα μετά την είσοδό του στο ίδρυμα. Οι παιδίατροι στο Νοσοκομείο Παίδων λένε ότι δεν είναι σοβαρή η πάθησή του, θέλει όμως προσοχή».

Κ.Λ.: «Κα Καλλιρρόη, κάθε μικρό παιδί όταν αναγκάζεται να μένει μακριά από το σπίτι του υποφέρει ψυχικά. Εάν οι ασθματικές κρίσεις συμβαίνουν όσο ο μικρός είναι στο ίδρυμα τότε ίσως να οφείλονται σε ψυχολογικούς λόγους. Ο μικρός αρρωσταίνει για να τον παίρνετε από το ίδρυμα, για να είναι κοντά σας».

Ε.: «Ναι... ίσως, δεν το είχα σκεφθεί αυτό... είναι καλό παιδί, ξέρει ότι τον αφήνω εκεί από ανάγκη...»

Αρχικά, η κοινωνική λειτουργός παρακινεί τη γυναίκα αυτή να εστιάσει τη σκέψη της σε παράγοντες που ενδεχομένως συντηρούν το πρόβλημα (οι κρίσεις βρογχικού άσθματος του εγγονού της) και εν συνεχεία να αναρωτηθεί σχετικά με τον τρόπο επίλυσης που έχει επιλέξει (της ιδρυματικής φροντίδας). Την ευαισθητοποιεί για τον επιβαρυντικό παράγοντα του εβδομαδιαίου αποχωρισμού από τον μικρό εγγονό της ως μία πιθανή αιτία του σωματικού του προβλήματος. Με αυτό τον τρόπο ανοίγεται μία νέα οπτική στην αντίληψη του υποκειμένου για να κατανοήσει ότι η ιδρυματική φροντίδα που χρησιμοποιεί είναι ένας επιζήμιος τρόπος για την εκπλήρωση του γονεϊκού της ρόλου έναντι του μικρού εγγονού της.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράδειγμα συνειδητοποίησης συναισθημάτων στο πρόβλημα ρόλου της γιαγιάς ως υποκατάστατο γονέα

Ε.: «Όταν πήγα τον Άρη στο ίδρυμα, τα είχα τελείως χαμένα δεν είχα σπίτι, τα πράγματά μου ο γιος μου τα είχε κάψει ή τα είχε πουλήσει, έμενα στην αδελφή μου για έξι μήνες».

Κ.Λ.: «Βλέποντας τον γιο σας να ξανακυλάει στα ναρκωτικά βυθιστήκατε και εσείς σε μεγάλη θλίψη και σε αυτή την κατάσταση ήταν φυσικό να μην μπορείτε μόνη σας να φροντίζετε ένα μικρό παιδί».

Ε.: (κλαίει) «Ντρέπομαι που έχω τον Άρη στο ίδρυμα, ο πατέρας του δεν το ξέρει. Όμως εκείνη (εννοεί τη μητέρα του Άρη) δεν θα τη συγχωρέσω ποτέ, μου άφησε το παιδί, ενώ ήξερε ότι για να το ζήσω έπρεπε να δουλέψω».

Κ.Λ.: «Από τη μια νιώθετε ενοχές που αφήνετε τον εγγονό σας στο ίδρυμα και από την άλλη έχετε μεγάλο θυμό μέσα σας για τη νύφη σας».

Ε.: «Ναι, έχω μεγάλο θυμό, τη μισώ, εξαιτίας της ο γιος μου ξανακύλησε, παρότι ήξερε ότι είχε πρόβλημα, τον εγκατέλειψε».

Κ.Λ.: «Κα Καλλιρρόη, αναρωτιέμαι αν ο θυμός που έχετε για τη νύφη σας σας εμποδίζει να πάρετε τον εγγονό σας από το ίδρυμα. Εννοώ ότι με το να αφήνετε τον Άρη στο ίδρυμα δεν κάνετε τη χάρη στη νύφη σας, δεν δουλεύετε για να τον μεγαλώσετε».

Ε.: «Το πρόβλημά μου με τη νύφη μου είναι δύσκολο. Αυτό που ονειρεύομαι τώρα είναι να γυρίσει μία ημέρα ο γιος μου θεραπευμένος και να του πω, ορίστε ο γιος σου».

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Η γυναίκα αυτή μοιράζεται με την κοινωνική λειτουργό τη θλίψη της για την απώλεια της υγείας του γιου της, την αδυναμία της για τη φροντίδα του εγγονού της σε συνδυασμό με την ενοχή της για την παραμονή του στο ίδρυμα και τον υπερβολικό θυμό της για τη νύφη της, η οποία δεν ανταποκριθήκε στις προσδοκίες της.

Η κοινωνική λειτουργός, με βάση το περιεχόμενο του λόγου αυτής της γυναίκας για τη νύφη της, «μου άφησε το παιδί ενώ ήξερε ότι έπρεπε να δουλέψω για να το ζήσω, εξαιτίας της ο γιος μου ξανακύλησε», και ένα σχεδόν εχθρικό μη λεκτικό μήνυμα που μεταδίδει, συνδέει τα αρνητικά συναισθήματα προς τη νύφη με την αρνηση της γιαγιάς να έχει τον εγγονό (το παιδί της νύφης της) στο σπίτι της.

Τα θετικά συναισθήματα προς τον γιο και τα αρνητικά προς τη νύφη διαμορφώνουν την αμφιθυμική συμπεριφορά της γιαγιάς προς το εγγονί της εδώ και ένα χρόνο -από τη μια το παίρνει κοντά της και από την άλλη το απομακρύνει- με αποτέλεσμα η ίδια να βρίσκεται σε συνεχή κρίση ρόλου και ο μικρός σε συχνή κρίση βρογχικού άσθματος.

Η *ερμηνεία* για την απομάκρυνση του παιδιού από τη δική της φροντίδα με βάση τα αρνητικά συναισθήματα προς τη νύφη, αποβλέπει στην προώθηση της επίλυσης του προβλήματος που αντιμετωπίζει αυτή ή γυναίκα στον ρόλο της γιαγιάς που έχει την επιμέλεια ενός μικρού παιδιού.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράδειγμα ανάπτυξης νέου τρόπου αντιμετώπισης του προβλήματος στον ρόλο της γιαγιάς ως υποκατάστατο γονέα

Κ.Λ.: «Κα Καλλιρρόη, ένα χρόνο τώρα που ο εγγονός σας μένει στο ίδρυμα -τις μισές περίπου ημέρες της εβδομάδας- εσείς παραμένετε άνεργη και ο μικρός απέκτησε βρογχικό άσθμα. Συγχρόνως δεν επιθυμείτε την παραμονή του εγγονού σας στο ίδρυμα. Τι θα χρειαζόσασταν για να αναλάβετε πλήρως τη φροντίδα του;»

Ε.: «θα ήθελα να μπορώ να τον αφήνω σε κάποιο παιδικό σταθμό στην περιοχή μου και να βρω μία δουλειά. Αν όμως δεν βρω εργασία θα ήθελα κάποιο επίδομα για το παιδί γιατί με το επίδομα ανεργίας και τη μικρή βοήθεια από την αδελφή μου καλύπτω μόνο το ενοίκιο. Πέστε μου τι να κάνω και θα το κάνω».

Κ.Λ.: «θα σας πρότεινα αρχικά να εξετάσετε στη γειτονιά σας ποιος παιδικός σταθμός του Δήμου σας εξυπηρετεί. Όπως ήδη ξέρετε, έχει σταλεί εισήγηση από την υπηρεσία προς τον Δήμο να δεχθούν τον Άρη όσο γίνεται πιο σύντομα λόγω της ανάγκης σας να εργαστείτε. Αφού εντοπίσετε τον σταθμό που σας εξυπηρετεί, θα κάνουμε και οι τρεις μαζί την πρώτη επαφή με το προσωπικό για να γνωριστούμε και να προωθήσουμε την αίτησή σας.

Συγχρόνως, κα Καλλιρρόη, χρειάζεται να συνεργαστείτε με τη συνάδελφο του ιδρύματος για την ένταξή σας στο Πρόγραμμα συγγενικής αναδοχής, από το οποίο θα επιδοτείστε με ένα χρηματικό ποσό μηνιαίως για τα έξοδα του μικρού. Για τις άμεσες οικονομικές σας ανάγκες θα έχετε σύντομα κάποια χρήματα από τα δύο ιδιωτικά προγράμματα που κάνατε αίτηση. Αφού ο μικρός μπει σε μία σειρά με τον παιδικό σταθμό, μπορείτε και εσείς να ξεκινήσετε το πρόγραμμα συνοδευτικών υπηρεσιών του ΟΑΕΔ προκειμένου να βρείτε κάποια εργασία».

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Με την εστίαση στη διερεύνηση της ιδρυματικής φροντίδας ως ενός μη αποτελεσματικού τρόπου αντιμετώπισης των προβλημάτων αυτής της οικογένειας, το άτομο εισέρχεται στην επίλυση της κρίσης. Η κοινωνική λειτουργός παρακινεί το άτομο σε περαιτέρω δράση για την ανάπτυξη νέων τρόπων αντιμετώπισης των υφιστάμενων προβλημάτων, αναμενοντας να φέρει εις πέρας συγκεκριμένους στόχους σύνδεσης με πόρους.

Ήδη έχει συνηγορήσει μέσω των προνοιακών φορέων υπέρ της πρόσβασης της οικογένειας σε αναγκαίους πόρους -παιδικό σταθμό, οικονομική βοήθεια και εργασία- προκειμένου η γυναίκα αυτή να διακοψει την ιδρυματική φροντίδα που πυροδοτεί την κρίση και να αναλάβει πλήρως τη φροντίδα του εγγονου της.

Τεχνικές και διαδικασίες συνεργασίας με το περιβάλλον των ατόμων στη φάση επίλυσης της κρίσης				
Δεξιότητες/Τεχνικές	Θέματα	Επικοινωνία τηλεφωνική	Έκθεση	Επίσκεψη στον Φορέα
Συνηγορία	Έξοδος παιδιού από το ίδρυμα Ένταξη παιδιού σε παιδικό σταθμό Χορήγηση έκτακτης οικονομικής βοήθειας από ιδιωτικούς φορείς Ένταξη σε πρόγραμμα ΣΥ/ΟΑΕΔ Ασφάλεια υγείας	1. , 2. , 3. , 4. ,		1,
Συντονισμός	Ενεργοποίηση κοινωνικού δικτύου του ατόμου	5,		2,

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Προγράμματα οικονομικών πόρων

- Η παροχή έκτακτης οικονομικής βοήθειας 235 € από το δημόσιο πρόγραμμα στη φάση της επαγασύνδεσης του τετράχρονου παιδιού με το σπίτι του (αμέσως μετά την έξοδό του από το ίδρυμα) ήταν μια ανακούφιση τις δύο πρώτες εβδομάδες για την 53χρονη άνεργη γιαγιά του, η οποία έχει την επιμέλεια του. «Ντρέπομαι αλλά θα σας το πω, με το βοήθημα αυτό πλήρωσα ένα ληγμένο λογαριασμό της ΔΕΗ, το ενοίκιο το καθυστερώ, η ιδιοκτήτρια μου δείχνει κατανόηση». Το μόνο εισόδημα της οικογένειας ήταν το επίδομα ανεργίας ύψους 200 €, ενώ το ενοίκιο ήταν 240 € και η συγγενική βοήθεια πολύ περιορισμένη και ασταθής.
- Έγιναν αιτήσεις σε τρία ιδιωτικά/εθελοντικά προγράμματα οικονομικής βοήθειας, προκειμένου να διασφαλιστούν χρήματα για την κάλυψη βασικών δαπανών της οικογένειας (για μερικούς μήνες) εξαιτίας της συνεχιζόμενης ανεργίας του ατόμου. Το συνολικό χρηματικό ποσό που εγκρίθηκε για την οικογένεια από τα τρία αυτά προγράμματα ήταν 3.150 € το οποίο χορηγήθηκε τμηματικά.
- Τα προαναφερόμενα προγράμματα οικονομικής βοήθειας αξιοποιούνται από ελάχιστους κοινωνικούς λειτουργούς σε νομαρχιακό επίπεδο επειδή η λειτουργία τους δεν δημοσιοποιείται. Έχουν εντοπιστεί από τους πιο δραστήριους επαγγελματίες, μέσω του ατύπου κοινωνικού τους δικτύου, οι οποίοι φοβούμενοι την εξάντληση των πόρων, δεν τα γνωστοποιούν - «δεν το ανακοινώνω γιατί αν γίνονται πολλές αιτήσεις δεν θα δέχονται τα δικά μου περιστατικά!». Η πρακτική αυτή εμποδίζει σίγουρα την κατανομή των διαθέσιμων οικονομικών πόρων του εθελοντικού τομέα σε άτομα και οικογένειες με οξύ οικονομικό πρόβλημα. Η κοινωνική λειτουργός χρειάστηκε να μεσολαβήσει στα δύο εθελοντικά προγράμματα για την έγκριση και την επίσπευση της βοήθειας.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Προγράμματα οικονομικών πόρων

- Η παροχή έκτακτης οικονομικής βοήθειας 235 € από το δημόσιο πρόγραμμα στη φάση της επαγασύνδεσης του τετράχρονου παιδιού με το σπίτι του (αμέσως μετά την έξοδό του από το ίδρυμα) ήταν μια ανακούφιση τις δύο πρώτες εβδομάδες για την 53χρονη άνεργη γιαγιά του, η οποία έχει την επιμέλεια του. «Ντρέπομαι αλλά θα σας το πω, με το βοήθημα αυτό πλήρωσα ένα ληγμένο λογαριασμό της ΔΕΗ, το ενοίκιο το καθυστερώ, η ιδιοκτήτρια μου δείχνει κατανόηση». Το μόνο εισόδημα της οικογένειας ήταν το επίδομα ανεργίας ύψους 200 €, ενώ το ενοίκιο ήταν 240 € και η συγγενική βοήθεια πολύ περιορισμένη και ασταθής.
- Έγιναν αιτήσεις σε τρία ιδιωτικά/εθελοντικά προγράμματα οικονομικής βοήθειας, προκειμένου να διασφαλιστούν χρήματα για την κάλυψη βασικών δαπανών της οικογένειας (για μερικούς μήνες) εξαιτίας της συνεχιζόμενης ανεργίας του ατόμου. Το συνολικό χρηματικό ποσό που εγκρίθηκε για την οικογένεια από τα τρία αυτά προγράμματα ήταν 3.150 € το οποίο χορηγήθηκε τμηματικά.
- Τα προαναφερόμενα προγράμματα οικονομικής βοήθειας αξιοποιούνται από ελάχιστους κοινωνικούς λειτουργούς σε νομαρχιακό επίπεδο επειδή η λειτουργία τους δεν δημοσιοποιείται. Έχουν εντοπιστεί από τους πιο δραστήριους επαγγελματίες, μέσω του ατύπου κοινωνικού τους δικτύου, οι οποίοι φοβούμενοι την εξάντληση των πόρων, δεν τα γνωστοποιούν - «δεν το ανακοινώνω γιατί αν γίνονται πολλές αιτήσεις δεν θα δέχονται τα δικά μου περιστατικά!». Η πρακτική αυτή εμποδίζει σίγουρα την κατανομή των διαθέσιμων οικονομικών πόρων του εθελοντικού τομέα σε άτομα και οικογένειες με οξύ οικονομικό πρόβλημα. Η κοινωνική λειτουργός χρειάστηκε να μεσολαβήσει στα δύο εθελοντικά προγράμματα για την έγκριση και την επίσπευση της βοήθειας.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Υπηρεσίες Κοινωνικής Φροντίδας

- Μετά την κοινή απόφαση των εμπλεκόμενων μερών για την έξοδο του τετράχρονου παιδιού από το ίδρυμα στο οποίο ζούσε επί ένα χρόνο, η κοινωνική λειτουργός της παρέμβασης συνεργάστηκε με την κοινωνική λειτουργό του ιδρύματος με στόχο την ένταξη της γιαγιάς του (έχει την επιμέλεια του) σε πρόγραμμα συγγενικής αναδοχής καθώς και τη διευρύνση του κοινωνικού δικτύου της μονογονεϊκής αυτής οικογένειας.
- Η κοινωνική λειτουργός του ιδρύματος προώθησε την αίτηση για την ένταξη της περίπτωσης στο Πρόγραμμα συγγενικής αναδοχής του ΕΟΚΦ/Β' ΠΕΣΥ Αττικής. Όμως, παρά τις υποσχέσεις για θετική έκβαση, τρεις μήνες αργότερα, η τύχη της αίτησης ήταν αβέβαιη, με αποτέλεσμα να γίνει μεταφορά της στο αντίστοιχο πρόγραμμα του ΠΙΚΠΑ/Β' ΠΕΣΥ στο οποίο και έγινε δεκτή.
- Ένα μήνα μετά την έξοδο του μικρού από το ίδρυμα, η κοινωνική λειτουργός του ιδρύματος επέλεξε μαζί με τη γιαγιά του μια οικογένεια από τους φίλους του ιδρύματος και προγραμματίστηκε η βαπτίση του τετραχρονου αγοριου.
- Η κοινωνική λειτουργός της παρέμβασης *μοιράστηκε* με την κοινωνική λειτουργό του ιδρύματος πληροφορίες για την προσαρμογή του παιδιού στο σπίτι του, στον παιδικό σταθμό, για την πορεία της γιαγιάς του στο πρόγραμμα απασχόλησης του ΟΑΕΔ, και υποστήριξε τις προσπάθειες της δευτέρας για τη σύνδεσή της οικογένειας με το πρόγραμμα συγγενικής αναδοχής.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παιδικός Σταθμός

Η Δ/νση Παιδικών Σταθμών του Δήμου Αθηναίων ήταν η πλέον προσβάσιμη υπηρεσία που έδειξε ευελιξία και αποκριθήκε άμεσα στο αίτημα της οικογένειας. Σε λιγότερο από μια εβδομάδα το τετράχρονο αγόρι έγινε δεκτό σε παιδικό σταθμό της γειτονιάς του. Η επίσκεψη γνωριμίας της οικογένειας και της κοινωνικής λειτουργού της παρέμβασης και οι συζητήσεις με τη δ/ντρια του σταθμού και με την αρμόδια παιδαγωγό ήταν αρκετές για την ευόδωση του αιτήματος. Στη φάση της προσαρμογής του παιδιού στον παιδικό σταθμό, η κοινωνική λειτουργός της παρέμβασης είχε τηλεφωνική επικοινωνία με τη δ/ντρια του σταθμού για την αντιμετώπιση τυχόν δυσκολιών, αλλά δεν χρειάστηκε να παρεμβεί.

Συγγενική Αναδοχή

Η κοινωνική λειτουργός του ιδρύματος στη φάση της επιστροφής του μικρού παιδιού στο σπίτι του με δική της πρωτοβουλία και σε συμφωνία με την κοινωνική λειτουργό της παρέμβασης ξεκίνησε τη διαδικασία ενταξης του παιδιού στο δημοσιο πρόγραμμα συγγενικής αναδοχής. Το πρόγραμμα αναδοχής αποδέχθηκε το αίτημα της γιαγιάς (ηλικίας 53 χρονών) να αναλάβει ως αναδοχή τον μικρό εγγονό της μετά από καθυστέρηση τριών μηνών. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι το εν λόγω πρόγραμμα δεν είναι σε θέση να αποκριθεί άμεσα σε ανάγκες οικογενειών σε καταστάσεις κρίσης.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Κοινωνική Ασφάλιση

Παρότι στη 2η περίπτωση υπήρχε πολυετή ασφάλιση στο ΙΚΑ, πάνω από 20 χρόνια, δεν είχε ζητηθεί ποτέ η έκδοση βιβλιαρίων υγείας για την 53χρονη γυναίκα και τον τετράχρονο εγγονό της, του οποίου έχει την επιμέλεια. Την περίοδο της παρέμβασης χρειάστηκαν μία σειρά ιατρικών εξετάσεων, αφ' ενός, για την εγγραφή του μικρού σε παιδικό στάθμο, και, αφ' ετέρου, για την κατάθεση αίτησης της γιαγιάς σε δημόσιο πρόγραμμα συγγενικής αναδοχής.

Η γυναίκα αυτή ελάχιστες φορές στη ζωή της είχε χρειαστεί ιατρικές υπηρεσίες και όταν τις χρειάστηκε κατέφυγε στις ιδιωτικές. Ούδέποτε είχε κάνει προληπτικό ιατρικό έλεγχο. Για τον εγγονό της επί ένα χρόνο τώρα λόγω της διαμονής του στο ίδρυμα είχε ελεύθερη πρόσβαση σε Παιδιατρικές Μονάδες του ΕΣΥ. Πρώτη φορά στη ζωή της φαιγεται να συνειδητοποιεί την αναγκαιότητα των βιβλιαρίων υγείας για την ίδια και το παιδί και έχει υπερβολικό άγχος για το πώς θα τα καταφέρει να διευθετήσει έγκαιρα το θέμα στις αρμόδιες υπηρεσίες του ΙΚΑ. «Στο ΙΚΑ γίνεται χαμός, θα πρέπει να περιμένω με τις ώρες και ο μικρός δεν έχει υπομονή, δεν θέλω να το σκέπτομαι, συγχυζομαι με όλα αυτά τα δικαιολογητικά που ζητάνε».

• Η κοινωνική λειτουργός της παρέμβασης διευκόλυνε τη γυναίκα αυτή στη συμπλήρωση των απαιτούμενων δικαιολογητικών και είδαν μαζί την αρμόδια προϊστάμενη για μια γρήγορη διευθέτηση του θεματος. Η ανταποκριση ήταν άμεση, τα βιβλιάρια παραλήφθηκαν την ίδια ημέρα.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Υπηρεσίες Υγείας

Κατά την παραλαβή των αποτελεσμάτων δύο εργαστηριακών εξετάσεων (για την αίτηση της αναδοχής) σε Νοσοκομείο του ΕΣΥ, ζητήθηκε από την εξεταζόμενη να πληρώσει: «δεν πληρώνετε μόνο αν κάνετε αυτές τις εξετάσεις σε Νοσοκομείο του ΙΚΑ». Φανερά απογοητευμένη η γυναίκα τηλεφώνησε στην κοινωνική λειτουργό της παρέμβασης και ανέφερε: «Άδικος τόσος κόπος που κάναμε για τα βιβλιάρια υγείας, μου ζητούν 60 € για δύο εξετάσεις, τι να κάνω, πρέπει να πληρώσω, αν πάω σε ιατρεία του ΙΚΑ θα περιμένω τρεις μήνες για να έρθει η σειρά μου να εξεταστώ!». Η κοινωνική λειτουργός την απέτρεψε: «Μην πληρώσετε, είστε ασφαλισμένη, να απευθυνθείτε στον προϊστάμενο του λογιστηρίου του Νοσοκομείου και να ζητήσετε τη γνώμη του». Πράγματι από το λογιστήριο πήρε σωστή πληροφόρηση: να ζητήσει μια βεβαίωση από γιατρό του Νοσοκομείου για τις εξετάσεις που έγιναν και να την προσκομίσει στο ΙΚΑ προκειμένου να της επιστραφεί αμέσως το χρηματικό ποσό αυτών των εξετάσεων.

Μία δεύτερη δυσκολία που προέκυψε κατά τη διενέργεια των ιατρικών εξετάσεων για την αίτηση συγγενικής αναδοχής ήταν ο φόβος που παρουσίασε η γυναίκα αυτή για την πιθανότητα να έχει η ίδια καρκίνο, όταν της ζητήθηκε να κάνει μία συγκεκριμένη γυναικολογική εξέταση. Τηλεφώνησε κλαίγοντας από το Νοσοκομείο στην κοινωνική λειτουργό της παρέμβασης: «Λέτε να έχω καρκίνο και τι θα απογίνει το παιδί». Η κοινωνική λειτουργός την καθησύχασε λέγοντας της ότι η συγκεκριμένη εξέταση ζητείται από όλες τις γυναίκες και δεν έχει να κάνει με την υποψία καρκίνου, την προέτρεψε δε να ζητήσει περισσότερες πληροφορίες από τον γιατρό της γι' αυτή την εξέταση πριν φύγει από το Νοσοκομείο. Λίγο αργότερα, σε πολύ καλή διάθεση, η γυναίκα ανέφερε: «Μίλησα με τον γιατρό και μου εξήγησε ότι η εξέταση αυτή δεν έχει σχέση με καρκίνο». Τελικά ο ιατρικός έλεγχος έδειξε ότι η γυναίκα ήταν απόλυτα υγιής. Οι αναφερόμενες δυσκολίες που συνάντησε στη συναλλαγή της με τις υπηρεσίες και τους επαγγελματίες υγείας επιβεβαιώνουν για άλλη μία φορά τη σημασία που έχει για το άτομο όταν είναι σε κρίση η σωστή πληροφόρηση.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Η 53χρονη, γιαγιά, η οποία είχε τη νομική επιμέλεια του εγγονού της, σε πολύ σύντομο διάστημα μετά την έναρξη της παρέμβασης κατάφερε να πάρει το μικρό παιδί από το ίδρυμα και να αναλάβει πλήρως τη φροντίδα και την ευθύνη του. Το επίπεδο απόκρισής της στις ανάγκες του παιδιού ήταν υψηλότερο σε σχέση με την έναρξη.

Στον ρόλο της μητέρας ενός ενήλικα γιου με σοβαρό πρόβλημα ουσιοεξάρτησης, η εξυηηρετούμενη αισθανόταν ανάκουφισμένη (είχε εξωτερικεύσει τον πόνο, την ενοχή και τον θυμό της) και δεν απέκλειε να ασχοληθεί ειδικότερα με το πρόβλημα στο προσεχές μέλλον. Η αυτοεκτίμησή της ως μητέρας είχε αυξηθεί επειδή είχε αναλάβει πλήρως τη φροντίδα του εγγονού της, τον είχε κοντά της και όχι στο ίδρυμα, και είχε απαλλαγεί από το βάρος της απόκρυψης της προηγούμενης συνθήκης (ιδρυματισμός) από τον γιο της.

Επίσης στον ρόλο της πεθεράς, εξωτερίκευσε τον έντονο θυμό της για τη νύφη της και αποδέχθηκε ότι έχει σοβαρό πρόβλημα μαζί της. Το σημαντικότερο για τη γυναίκα αυτή ήταν η επίγνωση που απέκτησε ως μητέρα και πεθερά για τη δική της συνεισφορά στο αδιέξοδο και η πεποίθησή της για μία διαφορετική αντιμετώπιση στο μέλλον: «Τους επέτρεφα να μου διαλύσουν τη ζωή, με έκαναν ό,τι ήθελαν, αλλά τώρα ξέρω πώς να τους αντιμετωπίσω, ποτέ δεν θα επιτρέψω ο γιος μου να πλησιάσει το παιδί αν δεν βεβαιωθώ από τους ειδικούς ότι έχει θεραπευτεί».

Το ανεπαρκές εισόδημα της οικογένειας (200 € το μήνα από το επίδομα ανεργίας) αντιμετωπίστηκε άμεσα με μικρή οικονομική βοήθεια από το δημόσιο πρόγραμμα έκτακτων αναγκών (235 €) και με μικροποσά από τρία ιδιωτικά προγράμματα. Η συνολική οικονομική βοήθεια που εγκρίθηκε ήταν 3.150 €, η οποία και χορηγήθηκε σε τακτά χρονικά διαστήματα από τους φορείς. Συγχρόνως, η εξυηηρετούμενη έγινε εύκολα δεκτή σε πρόγραμμα ΣΥ του ΟΑΕΔ με τη βοήθεια του οποίου ενεργοποιήθηκε σε υψηλό βαθμό για εύρεση εργασίας. Η ευαισθησία, η κατανόηση και η υποστήριξη της υπευθύνου του προγράμματος στο αίτημα της εξυηηρετούμενης ήταν αξιοσημείωτη και ασυνήθιστη.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Αμέσως μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος ΣΥ, η εξυηηρετούμενη άρχισε να εργάζεται σε θέση μερικής απασχόλησης και ήταν σε υψηλό βαθμό ικανοποιημένη από τις συνθήκες εργασίας της. Η επανασύνδεσή της με την εργασία βελτίωσε τη δυσλειτουργία της σε ένα ζωτικό ρόλο. Η ανεργία επηρέαζε σε σημαντικό βαθμό την ανεπαρκή λειτουργικότητα της γυναίκας αυτής στον ρόλο της γιαγιάς ως υποκατάστατο γονέα και τροφοδοτούσε την οικονομική εξάρτηση και την εξαθλίωση που την οδήγησαν στην κρίση.

- Η επιστροφή του παιδιού στο σπίτι συνδυάστηκε με την άμεση ένταξή του σε παιδικό σταθμό της γειτονιάς του, όπου η προσαρμογή του ήταν πολύ θετική. Επιπλέον, η περίπτωση του έγινε δεκτή στο πρόγραμμα συγγενικής αναδοχής του ΠΙΚΠΑ/Β' ΠΕΣΥ. Τέλος, η επιλογή μιας οικογένειας για τη βαπτιστή του παιδιού είναι μια ακόμη συνεισφορά της παρέμβασης στη διευρύνση του συρρικνωμένου κοινωνικού δικτύου της οικογένειας.

- Η οικογένεια απέκτησε για πρώτη φορά ασφάλιση υγείας (ΙΚΑ) που της ήταν απαραίτητη στην παρούσα φάση για τη διεξαγωγή ιατρικών εξετάσεων (για ένταξη στον παιδικό σταθμό και στο πρόγραμμα αναδοχής) αλλά και για μελλοντική πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας.

- Όσον αφορά στην κατάσταση υγείας του τετράχρονου παιδιού μετά την έξοδό του από το ίδρυμα, η κρίση βρογχικού άσθματος δεν επανεμφανίστηκε. Το σωματικό αυτό πρόβλημα φαίνεται να συνδέεται με το άγχος αποχωρισμού του παιδιού από τη γιαγιά του - γονεϊκό υποκατάστατο. Η γιαγιά συνειδητοποίησε την ψυχική ανάγκη του παιδιού να είναι κοντά της - «ο μικρός κρατάει το χέρι μου κάθε βράδυ για να τον πάρει ο ύπνος, είναι σαν να μου λέει να μην τον αφήσω πάλι εκεί».

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Το τετράχρονο παιδί θα χρειαστεί περαιτέρω αξιολόγηση σε Μονάδα ψυχικής υγείας παιδών, λόγω βιωμάτων εγκατάλειψης από τους γονείς και την ενός χρόνου ιδρυματική εμπειρία που συνέπεσε με ψυχροσωματικά συμπτώματα (βρογχικό άσθμα) και συχνές νοσηλείες βραχείας διάρκειας. Επίσης, η γιαγιά που έχει την ευθύνη και τη φροντίδα της ανατροφής του θα χρειαστεί ειδική υποστήριξη για τον σωστό χειρισμό των ανωτέρω θεμάτων. Στο πλαίσιο της παρέμβασης στην κρίση η γιαγιά ευαισθητοποιήθηκε προς αυτά τα θέματα.
- Συνοψίζοντας, η μονογονεϊκή αυτή οικογένεια η οποία συγκροτείται από τη μεσήλικη γιαγιά-υποκατάστατο γονέα και ένα τετράχρονο παιδί, στη λήξη της παρέμβασης είχε καταφέρει: η γιαγιά να έχει την πλήρη ευθύνη του εγγόνου της συνεπικουρούμενη από οικονομικούς πόρους και υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας· να βελτιώσει τις δεξιότητες της στην αναζήτηση εργασίας και να διασφαλίσει μερική απασχόληση· να βελτιώσει την αυτοεκτίμησή της ως μητέρας, γιαγιάς και εργαζόμενης να ανάκουφιστεί συναισθηματικά και να συνειδητοποιήσει τον δικό της μη αποτελεσματικό τρόπο στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της, που την οδήγησαν στην κρίση το μικρό παιδί, τέλος, είχε επιστρέψει στο σπίτι του με καλή λειτουργικότητα στον παιδικό σταθμό και σαφή βελτίωση στο πρόβλημα της υγείας του. Επιπλέον, στη λήξη της παρέμβασης, το κοινωνικό δίκτυο της οικογένειας είχε διευρυνθεί και αξιοποιείτο για τις ανάγκες της.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Αξιολόγηση της παρέμβασης

Κ.Λ.: «Κα Καλλιρρόη, οι στόχοι της συνεργασίας μας εκπληρώθηκαν. Ο εγγονός είναι κοντά σας πλέον, το ίδρυμα και οι κρίσεις ασθματος είναι παρελθόν. Με τον παιδικό σταθμό τα πάτε πολύ καλά. Το εισόδημά σας έχει αυξηθεί. Μεσώ του ΟΑΕΑ οι προσπάθειές σας για εργασία εντείνονται. Το αίτημά σας για ενταξη στο πρόγραμμα αναδοχής προωθείται από τη συναδέλφου του ιδρύματος. Βρήκατε μία οικογένεια που σας αρέσει για τη βάπτιση του Άρη. Με όλα αυτά που πέτυχατε πιστεύω ότι έχετε τις ικανότητες και τον τρόπο να ξεπερνάτε τις δυσκολίες και να βοηθήσετε τον εγγονό σας να μεγαλώσει».

Ε. «Δεν περίμενα ότι θα βρω έναν άνθρωπο που θα στεκόταν δίπλα μου και θα έκανα τόσα πολλά για τη ζωή μου σε τόσο Αίγο διάστημα, αλλάξατε τη ζωή μου!»

- **Κ.Λ.:** «Ήσασταν έτοιμη να αλλάξετε, και εγώ σας διευκόλυνα».

Ε «Δεν θέλω να σταματήσουμε, δεν θέλω να σας χάσω, δεν θέλω να μιλάω για τα προβλήματά μου σε άλλους».

Κ.Λ.: «Είναι δύσκολο να αποχωρίζομαστε ανθρώπους που έχουμε εμπιστευτεί. Αλλά τώρα, δεν είστε μόνη όπως όταν αρχίσαμε μαζί. Έχετε δημιουργήσει σχέσεις με επαγγελματίες διάφορων υπηρεσιών (ΟΑΕΔ, κοινωνικής πρόνοιας, παιδικού σταθμού) και αισθανέστε σιγουρία για το παρόν αλλά και άνεση να απευθυνθείτε σε περίπτωση κάποιας μελλοντικής ανάγκης».

Ε.: «Έτσι είναι... Το ξέρω ότι τελειώνουμε αλλά μπορώ καμιά φορά να σας τηλεφωνώ;»

- **Κ.Λ.:** «Βεβαίως, μπορείτε».

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Αξιολόγηση της παρέμβασης

- Η γυναίκα αυτή, παρότι γνωρίζει ότι η παρέμβαση ολοκληρώθηκε καθώς και το αναπόφευκτο της διακοπής της σχέσης της με την κοινωνική λειτουργό, δεν επιθυμεί τη λήξη. Η κοινωνική λειτουργός για να διευκολύνει το άτομο δεχεται τον τρόπο που το ίδιο προτείνει για να αποχωριστεί τη σχέση τους.
- Η διακοπή της σχέσης με τον επαγγελματία είναι μία απώλεια, που συχνά προκαλεί αισθήματα εγκατάλειψης στα άτομα και ειδικότερα σε εκείνα που έχουν υποφέρει στη ζωή τους από άλλες σημαντικές απώλειες. Είναι σημαντικό στη λήξη της συνεργασίας ο επαγγελματίας να ακούει, να διερευνά και να επισημαίνει χωρίς να ταυτίζεται συναισθηματικά (Cooper & Lesser 2002: 54).

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΗ 2^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράδειγμα αντίστασης

Ε.: (τηλεφωνεί, δύο εβδομάδες μετά τη λήξη). «Με τον εγγονό και με τη δουλειά τα πάω μια χαρά, αλλά προέκυψε νέο πρόβλημα, θυμάστε τις ιατρικές εξετάσεις που κάναμε μαζί για την αναδοχή; Η κοινωνική λειτουργός του ιδρύματος λέει ότι δεν τις βρίσκει, που έχασε (κλαίει) και τώρα τρέχω για νέες».

Κ.Λ.: «Κα Καλλιρρόη, λυπάμαι για την ταλαιπωρία σας. Όμως, είμαι σίγουρη ότι η συνάδελφος από το ίδρυμα προσπαθεί πάρα πολύ για να σας δέχτούν στο πρόγραμμα αναδοχής».

- Η γυναίκα αυτή βιώνει θλίψη για τη διακοπή της βοηθητικής σχέσης με την κοινωνική λειτουργό της κρίσης και εκφράζει θυμό και δυσπιστία για την επόμενη συνεργασία της. Η κοινωνική λειτουργός της κρίσης συμεριζεται τα συναισθήματά της και συγχρόνως δείχνει εμπιστοσύνη στις ικανότητες της κοινωνικής λειτουργού του ιδρύματος, προκειμένου να διευκολύνει τη μετάβαση του ατόμου σε αυτή τη σχέση.